

Expedition Sverige

Förra hösten lockades det svenska folket på allvar in i TV-dokusåpornas förunderliga värld. "Dokusåpa" betyder inte tvål för alkisar utan är en ny form av TV-underhållning. Vanliga människor ställer upp i tävlingar som håller på i flera veckor och som dokumenteras för televisionen och utmynnar i att någon eventuellt vinner en halv miljon kronor.

När dokusåporna gick på högvarv kunde svenskarna välja mellan tre program. Expedition Robinson rönt mest uppmärksamhet och kunde som bekant ses även i Finland. Ett dussin friskförklarade medelsvenssonar flög till en Söderhavsö för att tävla och intrigera mot varandra.

Segrare blev denna gång en slapp tjugoåring. Han påstod att erfarenheten, som handlade om att slå ut och vid behov även svika sin bästa vän, hade gjort honom till en mer mogen och omtänksam människa.

Bildade människor med vida perspektiv och kräsen TV-smak har naturligtvis fördömt spektaklet. Men vi som lever i fördärvet och kanske rentav trivs med det, vi faller inte lika tvära omdömen. Expeditionen handlar nämligen om en karikatyr av livet ute i förvärvslivet och i samhället i allmänhet.

Ja, eller rättare sagt om en simulering av hur svenskarna brukar hantera sociala spänningar och agera i grupp. Å ena sidan dokumenteras konstruktiva diskussioner och sympatiska förlikningsritualer, å andra sidan kall beräkning och socialdarwinism. Detta är uppenbarligen orsaken till att många svenskar är generade över programmet. Det är inte roligt att känna sig träffad.

Men allmänt taget försöker svenska konstnärer och vetenskapsmän skärskåda och diskutera sin nationella identitet och dess särdrag allt mer uppriktigt. Tron på ett evigt folkhem har vittrat sönder i takt med att Sveriges ekonomi och kulturliv integrerats med världen utanför.

I Roy Anderssons uppmärksammade film *Sånger från andra våningen* beskrivs det svenska välfärdssamhället som den mest förljugna och förtappade platsen på jorden. Trafiken löper inte, sjukhusen är överfulla, utbrända människor avskedas utan pardon, invandrare misshandlas, 100-åriga generaler viskar "Hälsa Göring!" från dödsbädden.

Det är förstås fråga om grova överdrifter. Andersson blottar i dessa filmfresker snarast ett antal mardrömmar, ett antal skräckbilder, som dyker upp i offentligheten när svenskarna blir på riktigt gnälligt humör.

Generalens hälsningsord tangerar t.ex. ett större tema i svensk massmedia. Under kalla kriget gav svenskarna uttryck för sitt världssamvete genom att modigt fördöma diktaturer på andra sidan jordklotet. Nu riktas moraliska förebräelser mot Sveriges krigstida regering som förde en omfattande handel med Nazityskland.

Kritiken är i många avseenden malplacerad. Sverige hade i praktiken inga alternativ, eftersom en handelsbojkott hade lett till en politiskt sett ytterst farlig mat- och energibrist. Det goda med dessa överslag är dock att de påminner om hur sköra väggar folkhemmet ofta har haft.

Relativiseringen av välfärdsstaten ligger således i tiden. Svenskarna är fortfarande överraskande fixerade vid sin nationalstat, men bakom hörnet väntar redan många stora omställningar. När eurovalutan om ett år tas konkret i bruk av konsumenterna blir det nödvändigt att utstaka mer enhetliga riktlinjer för EU:s skatte- och socialpolitik. Då blir det andra bullar även för Expedition Sverige.